

ÅRSTIDS BREVET

STEINER
BARNE
HAGENE

pedagogikk i de første 7 år

I NORGE

SOMMER 2012

Neste deadline: 1. september 2012.

Omslagsbilder:

fram: Anita Berge;

bak: Bodil von Schantz.

Årstidsbrevet

Utkommer med fire nummer hvert år og utgis av Steinerbarnehageforbundet i Norge,
e-mail: forbundet@steinerbarnehagene.no
Sekretær: Grete Gulbrandsen, telefon: 957 23 918 (mandag).

Steinerbarnehageforbundet er medlem av det internasjonale steinerbarnehageforbundet, IASWECE, www.iaswece.org

Redaktør:

Mette Johannessen, tel.: 612 78 246.

Redaksjonsråd:

Styret i Steinerbarnehageforbundet i Norge.

Årstidsbrevet henvender seg fortrinnsvis til forbundets medlemmer og er en felles arena for å drøfte faglige spørsmål. Tidsskriftet er også tenkt for alle med interesse for Steinerpedagogikk og barns oppvekstvilkår generelt.

Årstidsbrevet baserer seg på bidrag som inneholder:

- * egne erfaringer, observasjoner og undersøkelser, samt forskning;
- * praktiske gjøremål og pedagogiske innspill;
- * innlegg angående litteratur og kildematerialer;
- * tilbakemeldinger og spørsmål.

[www. steinerbarnehagene.no](http://www.steinerbarnehagene.no)

Innhold

4	Eventyr om Askeladden Steinerbarnehage
<i>Björg Lobben Røed</i>	18	Barnetro
5	Fra redaksjonen	19	Betraktninger av barn i lek
<i>Björg Lobben Røed</i>
6	Nytt fra styret	20	En balansert veksling mellom frilek
og ytre rammer
<i>Eli Jorunn Kleven</i>
9	Utenfor barnehageporten
<i>Margrete Wiig</i>	22	Fortellingen om silke
<i>Anita Berge</i>
10	"Kunsten å leve"
<i>Eva Lazar</i>	26	Glimt fra det internasjonale arbeidet
<i>Helle Heckmann</i>
12	Referat fra arbeidet i Cape Town 2012
<i>Eldbjørg Gjessing Paulsen</i>	28	Tanker omkring fødselsdagseventyret
i steinerbarnehagene
<i>Björg Lobben Røed</i>
14	Med barn i magen - i barnehagen
<i>Mari Rise Knutsen</i>	30	Kalender
16	Vækst eller opvækst?
<i>Helle Heckmann og Maria Reumert Gjerding</i>		

Bidrag til neste nummer
sendes til redaksjonen senest:
1. februar, 1. mai,
1. september, 1 november.

Adresse:
Mette Johannessen,
Birkebeinerveien 18,
2618 Lillehammer.

aarstidsbrevet@hotmail.com

Telefon: 61278246/98836108

Abonnement:
Årsabonnement koster kr. 200.-.
Abonnementet løper til
oppsigelse foreligger.

Medlemskap i Steinerbarne-
hageforbundet inkluderer et
abonnement.

Stillingsannonser
for medlemsbarnehagene er
gratis.
For andre annonser: kontakt
redaksjonen.

www.iaswece.org

Eventyret om Askeladden Steinerbarnehage.

Det var engang, det kunne vært for lenge siden,
men det var i dag at det var noen vakre mennesker ute på Hurumlandet
som bestemte seg for å invitere hele Norges land av steinerbarnehager til seg.

Askeladder var de og skatter hadde de funnet både fjernt og nært.

De gav av sine hjerter til oss som kom,
både av kunnskap, varme, kjærlighet og glede.

Å hvilken fest det ble!

Vi som kom fikk skatter av mange slag.

Så tusen takk Askeladden Steinerbarnehage fordi vi fikk delta i eventyret deres.

Bjørg Lobben Røed

Steinerbarnehagene i Norge

Den oppgaven det er å arbeide med barn i førskolealderen har endret seg over tid. Fra å ha vært et sted der enkelte barn til arbeidende foreldre fikk et meningsfullt opphold, er barnehagen blitt en plass der barndommen til de aller fleste barn i Norge utspiller seg. Hele ni av ti barn i alderen ett til fem år går i barnehage.

Det betyr at førskolelærerens forståelse av barn - eller manglende sådan - påvirker et langt større antall barn i dag enn før. Barnehagen er den største oppvekstarena vi har og kvaliteten i barnehagene er derfor avgjørende og grunnleggende for flertallet norske barn.

I steinerbarnehagen har vi flere verktøy som skal skape god kvalitet. Vi arbeider med rommet som pedagogisk verktøy, med en forutsigbar rytme, med kosthold, med årsløpet og med etterligning. I tillegg arbeider vi med ord og indre bilder i de fortellingene vi formidler til barna. På barnehagestevnet på Hurum i mai var det de gode virkningene av fortellingens indre bilder som hovedforedragsholder Nancy Mellon løftet fram.

Barn er kompetente og de er autoriteter på eget følelsesliv, men de er samtidig sårbare og voksenavhengige. Mellons budskap til oss var å se og høre det barn formidler om sitt indre liv. Det er ikke verbalspråket de formidler dette med, men gjennom væremåter i en ordløs sone. Å lære dette språket er en av mange skoleringsveier for førskolelæreren. Jeg forsto henne slik at når vi har lyttet oss inn i hvordan det er å være barn i dag og hvordan det enkelte barn har det, kan fortellingen eller eventyret være et svar som møter barnet der og da.

I Mellons forståelse kan fortellingen helt konkret døyve den stress og usikkerhet som mange barn opplever i en hverdag med raske skiftninger, travle voksne og en stadig strøm av informasjon som aller minst er myntet på små ører.

Jeg tror mange av oss dro hjem fra barnehagestevnet på Hurum med et mål om å forbedre fortellerverktøyet i barnehagen.

Takk for alle bidrag til pedagogisk inspirasjon i sommerutgaven av Årstidsbrevet.

Nå kan vi snart gå ut i sommereventyret, for snipp snapp snute, så var dette barnehageåret ute.

Fra redaksjonen,
ved Mette Johannessen.

Nytt fra styret

Siden sist har vi hatt to styremøter og Årsmøte på det fantastiske Hurumlandet.

Takk Askeladden steinerbarnehage at dere brakte oss dit. Det kommer eget referat fra årsmøtet. Mari Riise Knutsen går ut av styret vårt etter endt valgperiode. Det samme gjør Hege Ringli Nesheim som varamedlem. Vi takker dem begge for godt arbeid og godt samarbeid.

Nye styremedlemmer som kommer inn fra høsten 2012 er Aurelia Udo de Haes som medlem og Margrete Wiig som varamedlem. Vi ønsker dem velkommen inn i styret og ser frem til inspirerende samarbeid.

Vi har hatt det andre kurset i småbarnspedagogikk med Anne Greve i samarbeid med RSH. Det var et godt besøkt kurs med 38 deltagere. Vi lover flere kurs i 2012/ 2013.

Det er skrevet en høring NOU1 Til barnas beste. Lesestoff på ca. 400 sider, som omhandler ny barnehagelov. Se Steinerbarnehageforbundets høring på neste side.

Det har vært et innholdsrikt og godt år. Vi ønsker dere alle en god sommer og takk for i år.

Beste hilsen

Björg Lobben Røed

Styreleder

Forbundets styre:

Grete Gulbrandsen (gretegul@gmail.com) er sekretær i 30 % stilling. Hennes engasjement varer til 2014. Grete arbeidet som førskolelærer fra 1973 i privat og offentlige virksomheter. Har vært 10 år i Steinerskolen som klasselærer, og er styrer på Linden Steinerbarnehage.

Björg Lobben Røed (lo-roed@online.no) er styreleder og arbeider opp mot steinerskoleforbundet, PBL og har 30 % stilling. Hun er innvalgt til 2015.

Björg har arbeidet med steinerpedagogikk i over 25 år, både i barnehage og skole. Hun er styrer i Aurora Steinerbarnehage på Nesodden som hun startet 1990.

Mette Johannessen (aarstidsbrevet@hotmail.com) har 10 % stilling som IASWECE-representant og 20 % for å redigere og distribuere Årstidsbrevet. Hun er innvalgt i styret til 2017. Hun har arbeidet med steinerbarnehagepedagogikk i mer enn 20 år, både i Sverige og Norge. For tiden er hun 1. klasselærer på Steinerskolen i Lillehammer.

Gro Løkken (groeland@online.no) fra Drammen er innvalgt til 2016.

Hun har i en årrekke arbeidet med helsepedagogikk i Sverige. Hun er nå styrer ved Solstreif Steinerbarnehage i Drammen.

Høringsuttalelse vedrørende NOU 2012:1 «Til barnas beste»

Ny lovgivning for barnehagene

Barnehagelovutvalgets arbeid

Steinerbarnehageforbundet ser at det er gjort et grundig og godt arbeid i forhold til ny barnehagelov.

Forslag til ny lov om barnehager

Steinerbarnehageforbundet har følgende merknader:

Kapittel I. Barnehagens formål og innhold §1

Barndommens egenverdi

Vi har et målesamfunn i dag hvor for mange blir veid og funnet for lette. Tendensen er at barn utsettes for krav som ikke er tilpasset alder/utviklingsnivå eller evner. *Ivaretagelse av barndommens egenverdi håper vi blir tatt på alvor og at det skal finnes plass for både hjerte og hodekunnskap slik at flere barn kan gå i takt med seg selv.*

Kapittel 1, Barnehagens formål og innhold § 3 punkt 6

Vi ønsker følgende tilføyelse: Departementet fastsetter i forskrift en rammeplan for barnehagen. Rammeplanen skal stille krav til barnehagens innhold og oppgaver. Barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen til lokale forhold og alternative pedagogiske retninger .

Kapittel II Barns rettigheter §6

Interkommunale avtaler

Mange steinerbarnehager har barn fra ulike kommuner grunnet foreldrenes ønske om alternativ pedagogikk som ikke finnes i deres bostedskommune. Steinerbarnehageforbundet vil sikre interkommunale avtaler gjennom at det hjemles i ny barnehagelov. *Foreldre er da sikret mulighet til å velge en alternativ pedagogikk.*

Mari Rise Knutsen (mari.rise.knutsen@hotmail.com) er innvalgt til 2012.
Har offentlig- og steinerpedagogisk førskolelærerutdanning. Gjestelærer på RSH. Har arbeidet siden 2002 i Eventyrbrua Steinerbarnehage, som pedagogisk leder, og nå som daglig leder.

Sigbjørn Hegland (sigheg@gmail.com) fra Stavanger er innvalgt til 2013.
Er utdannet på deltidsutdanningen på RSH. Han er pedagogisk leder for 1. klasse på Steinerskolen i Stavanger.

Astrid Helga Sundt (astrid.sundt@gmail.com) fra Bergen er innvalgt som vara til 2013.
Hun tok master på RSH 2007. Har arbeidet mange år i Tryllefløyten og er nå styrer ved Eplekartan Steinerbarnehage, Bergen.

Hege Næsheim (hege@nexit.com), som arbeider ved Solrosen Steinerbarnehage i Oslo, er innvalgt som vara til 2012.

Kapittel II Barns rettigheter §8 og §9

Barns rettigheter

Det enkelte barn må ha rett til å tilhøre en fast barnegruppe i barnehagen med faste voksne. Barnegruppens størrelse bør lovfestes og ikke være mer enn 18 barn over tre år eller 9 barn under 3år. *Under tre år bør gjelde hele året barnet er tre år.*

Minstekrav til areal

Det bør finnes et minstekrav til areal ute og inne.

Kapittel V. Lokal barnehagemyndighets ansvar og oppgaver §26

Kommunenes dobbeltrolle

Kommunenes dobbeltrolle som godkjennings- og tilsynsmyndighet både for egne barnehager og for ikke-kommunale barnehager ser vi at kan by på utfordringer knyttet til lovens krav om likebehandling. *Kommunenes dobbeltrolle understreker viktigheten av å opprette et uavhengig tilsyn og sterkere føringer fra staten.*

Kommunene skal sørge for å ha tilgang til barnehagefaglig kompetanse over barnehagenivået.

Dette ser vi på som positivt. Det er også nødvendig med lokal frihet for å sikre mangfold.

Kapittel VII. Bestemmelser om barnehagens personale, mv §31

En styrer i hver barnehage

Det er nødvendig med en styrer i hver barnehage. Dette er med på å sikre kvaliteten i forhold til barn, foreldre, ansatte og kommunen. *En barnehage er ingen vanlig bedrift, men et sted med mange mennesker hvor nærhet til arbeidsplassen er påkrevet.*

Kapittel VII. Bestemmelser om barnehagens personale, mv §32

Økt antall førskolelærere og lovfestet bemanningsnorm.

Steinerbarnehageforbundet støtter forslaget om økt antall førskolelærere og lovfestet bemanningsnorm. Det er nødvendig med større pedagogtetthet, voksnetthet og små barnegrupper for å sikre kvalitet. *For at dette skal bli en reell mulighet må bevilgningene til barnehagesektoren økes og likeverdig behandling med 100% støtte til private barnehager må ha blitt en realitet.*

Kapittel IX. Spesialpedagogisk hjelp, tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne og tegnspråkopplæring §40

Barn med spesielle behov. Det er viktig at rettighetene til disse barna og deres foreldre blir ivaretatt på en god måte. Vi støtter at denne rettigheten hjemles i ny barnehagelov. *Det må utarbeides et system som gjør det enkelt for brukere, barnehage og kommune å igangsette tiltak, veiledning og økonomisk støtte raskt.*

Utdanning, kompetanseutvikling og forskning

Steinerbarnehageforbundet støtter forslag om større satsing på utdanning, kompetanseutvikling og forskning på barnehageområdet. *Det forutsetter flere økonomiske bevilgninger.*

For Steinerbarnehageforbundet i Norge
Björg Lobben Røed
Styreleder

Utenfor barnehageporten

Byråkratiseringen har vært en føljetong i denne spalten.

Dagens innspill heter "Innsynstyrraniet" og er fra rektor Erik Bråthen ved Askim videregående skole. -Er byråkratiseringen en ønsket utvikling, så melder jeg meg på arbeidsmarkedet, sier han. Men er den et resultat av en rekke uheldige omstendigheter, vil jeg gjerne bidra til hva vi kan gjøre med dette. Vi bruker mer tid på å beskrive vår virksomhet, enn å utvikle og lede den. En rekke tilsyn og undersøkelser er en del av hverdagen.

Hvem kan gjøre noe? Man føler seg helt maktesløs. Men byråkratiseringen er ikke et naturfenomen, selv om det kan virke slik. Jeg har en drøm om at det kommer et initiativ, kombinert med gjennomføringsevne for å snu denne utviklingen. Jeg har en drøm om at dette vil gi bedre og mer motiverte rektorer som kan utvikle skolene våre, avslutter Bråthen.

I diskusjonen om barns deltagelse i barnehagen tar vi med hva professor Vetlesen sier om angsten for oppdragelse som hovedoppslag på denne siden.

Både på områdene barns deltagelse og foreldrenes deltagelse er det mye politisk korrekte holdninger ute og går. Vi bør tørre å stå for våre alternative synspunkter.

Hilsen *Margrete Wiig*
Styrer i Haugtussa Ås

Angsten for oppdragelse

Det er en viss vegring, unnfallenhet og uklarhet omkring voksenrollen overfor barn og elever i vår tid. Den kompetente 3-åringen har vunnet frem, med sitt krav om å bestemme selv, sier professor i filosofi Arne Johan Vetlesen i sin nye bok "Angsten for oppdragelse". Og siden orker vi aldri å ta styringen igjen.

Autoritet er blitt problematisert. Det finnes ikke noe hierarki basert på alder eller ulikhet i erfaring. Det handler om samfunnsutviklingen, fortsetter han. Curlingforeldrene gjør sine barn en bjørnetjeneste. Man kan bare utvikle seg ved å bli korrigert. Barnet vil vokse på å møte motgang.

Å gi et barn plikter i et felleskap er å si at vi har bruk for deg. Barn som får gjøre som de vil, teller ikke ordentlig med.

Men angsten for oppdragelse går dypere. Det å tro seg å vite bedre enn noen annen hva som er best for vedkommende, er blitt mye vanskeligere. Vi kan for eksempel ikke si noe om hvordan andre foreldre er mot sine barn.

Tankegangen er at barnet skal finne ut av alt selv, stå for sine verdier og ta alle valg i stadig tidligere alder. Og det er ikke slik at det kreves mindre. Det er ikke større toleranse for å velge feil enn før. Tvert imot. Det du oppnår, avspeiler om du er en som tenker positivt. At den som ikke får det til, har en karakterbrist. Dette er veldig tappende.

Alternativet for Vetlesen er å inngå i felleskap. Og en ny fasthet. Tydelighet. Noen som markerer noe. En retning, en mening.

Skal foreldrene styre barnehagen?

Engasjerte foreldre er viktig og bra for barnehagene. Samtidig er det ikke riktig å la foreldrene få siste ordet i forhold til den pedagogiske virksomheten, sier Kanvasleder Robert Ullman. Dette kan bli konsekvensen at forslag til ny barnehagelov, lagt fram i NOU-Til barnas beste.

Tanken om å trekke foreldrene mest mulig med er god, men når dette blir formulert i lovteksten framstår det som krav og forventninger. Dette styrker ikke samarbeid og dialog, men legger grunnlag for konflikter fortsetter han.

Erfaringen er at foreldrene verken ønsker eller har den nødvendige kompetansen for å styre en pedagogisk virksomhet. Foreldrene ønsker seg tett samarbeid og dialog knyttet til eget barn. De ønsker seg innsikt i barnets utvikling og en felles forståelse for innholdet i sitt barns hverdag. Slik blir det en sammenheng mellom hva som foregår i hjemmet og i barnehagen.

Bakgrunnen er sikkert å involvere foreldrene mer i barnehagen. Men forslaget til lovtekst hemmer mer enn fremmer dette. Vi savner konstruktive forslag til hvordan man kan øke foreldrenes medvirkning og øke kvaliteten i barnehagene, avslutter han.

”Kunsten å leve”

tillbakablick på Barnehagestevnet i Askeladden Steinerbarnehage
på Hurum

4-6 maj 2012

Eva Lazar

Bildene tidligere publisert i På väg, 1978-2

Innbjudan från våra norska kollegor värmde oss i hjärtat och vi (Sabine Hadwiger och Eva Lazar) togs emot med varma famnar när vi anlände till konferensen.

Visionen var för oss alla, att med hjälp av våra norska, danska, isländska kollegor inleda ett närmare samarbete i framtiden. (De finländska kollegorna var inte med.)

Det skulle kunna mynna ut i en Nordisk konferens våren 2014. Det ordnades ett informationsmöte och vi började skissa på eventuella teman och platser.

Stöd och uppmuntran till varandra behövs i allt större utsträckning, eftersom de flesta politiska besluten drar snaran åt våra waldorffpedagogiska verksamheter både ekonomiskt och utbildningsmässigt.

Ett gemensamt kraftansträngning gäller nu för att hitta en lämplig plats i Norden för 400-500 deltagare, som ligger bra till även prismässigt.

Om stevnet:

Personligen var jag lite skeptisk i början till själva konferenstemat: Healing - storytelling, men ju längre jag lyssnade på Nancy Mellons livsvisdom och fantastiska berättelser, desto mer intresserad och begeistrad blev jag.

Vi kunde ge och få kroppslig och själslig beröring till varandra medan hennes rörande storytelling pågick. Helt plötsligt stod vi i en ring och avbildade våra hjärtkammaren som sammanflätades med varandra! Vilken upplevelse det var!

Samtalet med norska kollegor försökte vi levandehålla med gissningslekar och skratt.

Det norska språket kunde vi uppleva som ett lättare hinder, då vi ideligen försökte förstå

varandra. Kommunikationen tog nytt fart då vi bytte till engelskan. (Utom med mig som mestadels lyssnade och svarade på svenska.)

En trevlig norsk kollega skjutsade oss dagligen från konferensen till värdsfamiljen fram och tillbaka, vilket anordnades av en annan entusiastisk kollega som stod för organisationen på konferensen.

Tack Gry och Astrid för er hjälp, speciellt för vår krångliga hemresa som Astrid också har hjälpt oss med!

På matrasterna försökte vi utbyta våra tankar kring waldorffförskolans nuvarande situation genom samtal och frågor både med våra rumskamrater och med andra kollegor på konferensen.

Utmaningen i vårt arbete kräver av oss en ännu större vakenhet, medveten hållning och ett gott samarbete kunde vi konstatera.

Vi deltog i olika arbetsgrupper jag i vuxen målningen av- Sidsel Hovland och och min kollega Sabine i ”clown gruppen” Finn narren i dig själv! - av Dawn Nilo. Dessa övningar kommer att ge nya utvecklingsmöjligheter i vårt dagliga arbete med barnen.

Sista kvällen avslutades med en fantastisk middag, musik, dans och glädje. En oförglömlig kall kväll med fullmåne och stjärnklar himmel.

Tack kära kollegor till Ert vänliga mottagande!

Sist men inte minst tänkte jag avsluta med en egen berättelse som kom till mig delvis under ett samtal med Sabine. Jag vet inte om den kan kallas för storrtelling?

Eva's eget eventyr

En kall vinterkväll låg en liten flicka på soffan och lyssnade på sina storasysters berättelser som handlade om Snödrottningen. Hon var alldeles upprymd över bilderna hon såg. Renen är ett fantastiskt djur, tänkte hon. Det vore så skönt att kunna klappa den någon gång, det vore så härligt om jag kunde se den springa i snön. Men i samma ögonblick klev hon tillbaka i verkligheten, visserligen var det vinter och kallt, men i det landet som hon bodde i fanns det varken renar och det var inte heller tillräckligt kallt. Hon somnade i samma ögonblick och drömde om Snödrottningen.

Några månader senare satt hon i skuggan av ett träd och förundrade sig över molnen som vandrade på himmelen. När det blev mörkt satte hon sig på en pall framför huset och funderade över hur månen, solen kunde lysa över hela jorden? Jag är nu ganska stor - tänkte hon.

Jag är ju 6 år och jag kan mycket!

När hon vaknade på morgonen såg hon sin mormor som arbetade i köket och fascinerades av hennes skicklighet. Hon betraktade sina egna händer med stora ögon, tyckte att de var fantastiska redskap och såg emot framtiden. Hon visste nu, att hon kunde använda de till någonting gott!

Men, hon visste inte vad hon skulle göra när hon blev stor?

Hon växte och blev större och större. Dagarna gick, månaderna gick och åren gick till slut blev hon vuxen. Hon tänkte ofta på sin mormor även när hon blev stor. Hon förundrades över hennes tysta gestalt som hon bar i sitt inre. Ju längre tiden gick desto mer önskade hon göra någonting som andra människor kunde få glädje av, men hon visste inte vad det skulle bli?

En dag vandrade hon i skogen alldeles ensam och funderade på sin önskan. Hur kunde hon hjälpa andra människor? Till slut kom hon på det vad hon ville göra: "Jag vill hjälpa andra barn!" - brast hon ut i glädjetårar. Jag vill vara som mormor! Jag vill bli god, sann, stark och kärleksfull!

I samma ögonblick märkte hon hur vinden susade förbi och en kall kyla for rakt igenom hennes kropp som strålade ut från stenen som hon stod på. I det ögonblicket visste hon inte vad denna kyla kom ifrån? Hon betraktade violerna som kantade vägen och fick nytt mod för att fortsätta sin vandring när solstrålarna lyste över vägen.

Nu var hon stor, men hon ville fortfarande vara barn, då var allting så mycket enklare - tyckte hon.

Men vägen hon sökte var den rätta! Det kände hon! Hon funderade ut till slut vad hon skulle göra! Hon lämnade sitt hemland och sökte sig till snön och köldens land, hon tog med sina barn en gång till Norrlands skogar där hon fick syn på riktiga älgar och hon blev överväldigad av påminnelsen av sina barn-doms känslor.

En våreftermiddag tog hon med sig sina barn i skogen för att söka efter violer, men marken var frysen och kall. Här och var låg snöfläckar istället för violer. Till slut hittade hon blåsippor. Kylan och värmen sammanflätades i hennes hjärta och tårarna trillade nedför hennes kind.

Hon kom ihåg sitt gamla löfte och förstod nu varför hon frös så mycket förra gången! Hon förstod nu, att hon var på rätt plats och att drömmar kan bli verklighet. Hennes barn skrattade och sprang runtomkring henne och visade vägen hemåt...

Vintertid brukade hon berättade om Snödrottningen och om renen till sina förskolebarn. Hon visste nu att denna saga som alla andra sagor kan bli verklighet och att de vägleder oss i tiden och i livet.

Varma hälsningar från oss båda: Eva och Sabine

Referat fra arbeidet i Cape Town 2012

Tilbake i Cape Town, enda et år er gått!

Eldbjørg Gjessing Paulsen

Jeg har samme følelser og tanker hver gang jeg kommer tilbake; er det mulig at det har gått et helt år siden sist? hva har skjedd på dette året og hva vil skje denne gangen?

Den første uken gikk med til planlegging og kurs med de ansatte på CCE (Center for Creative Education). Det var temaet «det lille barnet» som sto i fokus på kurset, og vi utvekslet tanker og ideer rundt dette og prosjektet vårt « Birth to Three » (BTT).

Vi ser at vi må prøve å begrense prosjektet til to barnehager i første omgang og så utvide med en barnehage hvert år som kan være

med i prosjektet. I tillegg har vi sett at vi trenger en som kan følge opp prosjektet gjennom hele året og ikke bare de fire ukene jeg er der nede.

En stilling på ca. 20 % som dette året dekkes av de midlene vi har samlet sammen her i Norge. De neste to årene vil IASWECE (Det Internasjonale Steinerbarnehageforbundet) være med å støtte det sammen med oss. I løpet av tre år *håper* vi prosjektet kan bære seg selv.

Nomathemba Tindlini søkte og fikk stillingen. Hun har jobbet sammen med meg på de fleste kursene jeg har holdt og har oversatt til Xhosa når det har vært nødvendig. Hun har utdanning fra CCE og har vært veileder for barnehagene i Townshipen i flere år. Hun passer perfekt til dette arbeidet, i tillegg brenner hun for arbeidet med de aller minste barna! Jeg tror prosjektet får en annen kvalitet når det blir fulgt opp underveis med en kontaktperson som jevnlig besøker barnehagene og som lager rapporter om hvordan det går.

Jeg besøkte begge barnehagene som er med i prosjektet. De er veldig forskjellige. Begge har gode muligheter til å gjøre hverdagen bedre for de minste. I fjor gjorde vi en stor jobb i Masahke Educare med oppussing av nytt rom, inventar, leker og ikke minst med veiledning og samtaler med de ansatte. Her er der fremdeles en jobb å gjøre sammen med de ansatte og hvordan de legger til rette for barna. Det største problemet er antall barn de tar inn og mangel på nok ansatte. Det er en problematikk som ikke er så lett å komme til livs. Det er mange måter å tenke rundt det. Selv om det er flott at de tar imot de barna som kommer, men alle trenger egentlig et barnehage tilbud, og noe av intensjonen med prosjektet er å skape barnehager med gode oppvekstsvilkår. Det blir ikke bra når 30-40 barn fra 2mnd til ca. 3 år sitter og ligger på gulvet i et rom på 12-15 m2. Da har de liten mulighet til blant annet bevegelse eller utvikling.

Vi må hele tiden finne noe som er i tråd med virkeligheten samtidig som vi må ha et ideelt mål å strebe etter og som er mulig å realisere i Townshipen rundt Cape Town.

Den andre barnehagen; Ikwezi Locusa

Educare har et lite skur med ca. 10-12 barn og to voksne. Meget enkle materielle kår, men voksne med blikk og forståelse for hva de små trenger. Her har vi store forhåpninger. Vi har planer om et nytt bygg hvor vi vil være med å innrede, men det viktigste er at de klarer å holde på den kvaliteten de har nå og holde på antall barn og voksne.

I de tre siste ukene jeg var der, hadde jeg et kurs i småbarns pedagogikk, et weekendkurs i Durban (ca. to timer med fly fra Cape Town), møter med pedagoger fra Cape distriktet.

Da de fire ukene var over kom flere av mine kolleger og faste styremedlemmer fra Norge til Cape Town, og vi hadde en studieuke sammen. Det kommer en stemningsrapport fra dem som var med på turen i neste nummer... så følg med!

Vi har fremdeles behov for støtte til prosjektet vårt, særlig nå som vi skal dekke inn en 20 % stilling.

**Kontonummeret vårt er 28010360066
"Center for Creative Education" for
dere som ønsker å støtte prosjektet.**

MED BARN I MAGEN – I BARNEHAGEN

Mari Rise Knutsen,

daglig leder i Eventyrbrua Steinerbarnehage

Eventyrbrua Steinerbarnehage har opplevd tidenes babyboom i kollegiet.

I juni 2011 kom de første "personalbarna", og innen året var omme var det født fem barn (hvorav eurytmisten fødte to!). Årsskiftet ble preget av ukentlige nyheter om stadig nye kollegaer som var i "lykkelige omstendigheter" og tre nye graviditeter ble bekjentgjort.

I slutten av årets første måned kom "personalbarn" nummer seks.

Nå er altså fem små gutter og en liten jente født, og tre nye vidunder på vei. Ni barn i et kollegium på 18 ansatte i løpet av et år er rett og slett veldig godt gjort, og når to av barna har begge foreldrene på lønningslista til Eventyrbrua Steinerbarnehage, mener vi at dette nærmest må være rekord?

Som ny daglig leder for et år siden, var jeg opptatt av å ivareta våre gravide medarbeidere gjennom tilrettelegging, slik at vi ikke ville oppleve en kollegial, pedagogisk og økonomisk "kollaps" som følge av babyboomen. Fire av de som har vært, og er gravide er avdelingsledere, en eurytmist, og de andre gode medarbeider som vi ikke ville vært foruten.

TILRETTELEGGING

Vi sørget for å få på plass gode ergonomiske hjelpemidler som påkledningsstoler til de voksne, og trapper og krakker til barna - slik at unødvendige løft av barn kunne unngås. I tillegg bygget en av våre medarbeidere spesialtilpassede påkledningsstasjoner til de gravide, slik at de kunne sitte godt, mens barna klatret opp og fikk hjelp med skolisser, og overlappinger, uten at det ufødte barnet "kom i klem". Vi har snakket åpent sammen om at arbeidsoppgaver og situasjoner som er ekstra belastende for den gravide, for en periode må overtas av andre medarbeidere. Hele kollegi-

ets positive innstilling; velvilje, gode humør og omsorg har kanskje vært det viktigste tiltaket for å beholde våre gravide medarbeidere lengst mulig i arbeidet.

PERMISJONSRETTIGHETER

For ett år siden var jeg helt blank på hvilke rettigheter og plikter arbeidstaker og arbeidsgiver hadde i forhold til tilrettelegging, svangerskapspermisjon osv.

Etter å ha ringt ulike NAV-kontor i forskjellige bydeler, og fått forskjellige svar på like spørsmål, fant jeg ut at det lureste nok ville være å spørre en mer erfaren styrerkollega om råd. Slik fikk jeg klarhet i hvilket skjema som måtte sendes inn til NAV, og hvor lang tid i forkant av permisjonen for at ikke medarbeideren skulle bli skadelidende ved overgang fra lønn fra arbeidsgiver til permisjonslønn fra NAV. Det er viktig at arbeidstaker får velge mellom enten 100% lønn i 10 måneder, eller 80% lønn i 12 måneder, samt at man avklarer når ferien skal tas ut.

FRITAK FRA ARBEIDSGIVERANSVAR VED SVANGSKAPSRELATERT SYKEFRAVÆR

En av mine kollegaer som ble delvis sykemeldt på slutten av svangerskapet, fortalte meg at hennes lege hadde sagt at arbeidsgiver kunne søke om refusjon av lønnsutgifter i arbeidsgiverperioden (første 16 dager) når medarbeider var sykemeldt på grunn av svangerskapsrelaterte plager.

Jeg ringte det ene NAV-kontoret etter det andre, og fikk forskjellige og diffuse svar på mitt spørsmål om hvordan jeg skulle gå frem for å søke om fritak fra arbeidsgiveransvar. Etter å ha lett meg fram på egenhånd oppdaget jeg et skjema, hvor arbeidsgiver kunne søke om fritak fra arbeidsgiveransvar for gravide og kronisk syke medarbeidere... Dette kan man

gjøre inntil 3 måneder etter at sykemeldingen er skrevet ut, dermed var det for sent i flere av våre tilfeller, men i senere sammenhenger er det søkt og innvilget fritak fra arbeidsgiveransvar i forbindelse med svangerskapsrelatert fravær.

VIKTIGE NAV-SKJEMAER

- Inntektsopplysninger for arbeidstaker som skal ha sykepenger, foreldrepenger, svangerskapsenger m.m: **NAV 08-30.01**
- Søknad om unntak fra arbeidsgiveransvar for sykepenger til en arbeidstaker som har sykefravær på grunn av svangerskap: **NAV 08-20.20**
- Krav fra arbeidsgiveren om refusjon av sykepenger utbetalt i arbeidsgiverperioden til en arbeidstaker som er unntatt fra arbeidsgiveransvar pga svangerskapsrelatert sykdom: **NAV 08-20.12**

OPPFØLGINGSSAMTALER

Jeg har underveis i svangerskapene hatt samtaler med de gravide medarbeiderne, med fokus på:

- Mulige tilretteleggingstiltak
- Arbeidsevne – arbeidsoppgaver
- Avklaring av permisjon
- Å vende tilbake til arbeidet etter endt permisjon

NYE TRADISJONER

Når den pålagte permisjonstiden har nærmet seg, har vi feiret vår kollega og babyen som kommer med vår egen variant av amerikanernes "Babyshower". Vi har samlet kollegiet til god mat og lek (Eks: "Gjett hvilke ingredienser denne babymaten består av"? Tøybleie-skiftekonkurranse), og vi har drysset nyttige gaver over vår gravide kollega; silkelue, ullbody, amme -te, hjemmestrikkede ullsokker, hjemmelaget leketøy osv. Graviditeten og babyen har vært noe vi har feiret, og gledet oss over sammen!

I PERMISJONSTIDEN

Mens medarbeidere har hatt permisjon har vi forsøkt å inkludere de i det sosiale fellesskapet på arbeidsplassen; de får ukeavisen vår, invitasjon til enkelte årstidsfester, og invitasjon til sosiale sammenkomster for personalet. Vi håper dermed at forbindelsen mellom medarbeider og arbeidsplass beholdes og styrkes, og at man dermed gleder seg til å komme tilbake til arbeidet og kollegiet etter endt permisjon.

Jeg vil til slutt tilføye at det er viktig at den gravide ikke føler seg presset til å arbeide mer enn det den har kapasitet til, og at det ikke går prestisje i "å holde ut" lengst mulig. En hver graviditet er forskjellig, og det må møtes med forståelse fra kollegaer, arbeidsgiver og den gravide selv. En god dialog er den viktigste forutsetning for at man skal kunne ha gode dager i barnehagen – med barn i magen.

SAGT OG SETT I BARNEHAGEN

TANNLEGE BESØK

En jente på fem år forteller alle i gruppen sin at hun skal bli hentet tidlig denne dagen, hun skal nemlig til tannlegen!

Interessen er stor blant de andre barna, og to gutter sitter i dukkekroken og diskuterer seg i mellom om hun kommer til å få premie...

Gutt 5 år: "Hun kommer til å få premie. Barna får alltid premie!"

Gutt 4 år: "-Og de voksne, de får regningen!"

Beste hilsen fra Mari og Eventyrbrua

Vækst eller opvækst?

- Mere tid til børnene

af Helle Heckmann, pædagog og forfatter
og

Maria Reumert Gjerding, mor til to børn og medlem af NOAH Modvækst

4. OG SISTE DEL

Helle Heckmann og medforfatter Maria Reumert Gjerding har skrevet et kapittel i "Vækst og opvækst" som kom ud på Hovedland Forlag i høst. Boken har fått mye oppmerksomhet i dansk media.

Med tillatelse av forfatterne gjengir Årstidsbrevet kapittelet i fire deler.

En vej ud

Kampen for et godt børneliv er kontroversiel, idet den kræver at barnets tarv sættes i centrum og at der helt grundlæggende gives plads til, at forældre får mere tid sammen med deres børn. Samfundet vil imidlertid have noget helt andet fra børnenes forældre, nemlig at de er til rådighed for arbejdsmarkedet og bidrager til, at få vækstsamfundets hjul til at køre hurtigere og hurtigere.

Dette dilemma får forældrene til at føle sig splittede mellem to modsat rettede sæt af krav.

Splittelsen er meget reel og meget dyb. Fremtidens store udfordring bliver at få bygget bro mellem forældrenes liv på arbejdsmarkedet og forældrenes liv med deres børn, på en måde, der skaber rimelige vilkår for børnene. Hidtil har det været vækstsamfundet der har vundet kampen om forældrenes tid.

Et godt børneliv står i skærende kontrast til vækstsamfundets krav om stigende velstand, længere arbejdstid, effektiviseringer og højere tempo. Konsekvenserne af denne dybe modsætning viser sig i form af både børn og voksne med psykiske problemer. Så hvis vi vil have sunde og raske mennesker med betydelige ressourcer, er det nødvendigt at satse på børnene og bringe barndommen i centrum. Hele menneskets fundament bliver grundlagt de første syv år, derfor bør det være ethvert menneskes ret, at have syv rolige år, hvor man får den tid man har brug for til at blive menneske.

Dette vil imidlertid kræve et arbejdsmarked, der er indrettet til, at mennesker en del af deres arbejdsliv kan trække sig helt eller delvist tilbage for at hellige sig et helt andet type fuld-tidsarbejde: Livet som forælder. Det kræver et arbejdsmarked, der er organiseret ud fra, at børn ikke skal opholde sig i institutionerne mere end fem-seks timer om dagen, at børn bliver syge og at børnene har brug for deres forældre under sygdom (i mere end to dage).

Daginstitutionerne udgør en vigtig kilde til fællesskab og socialt samvær med andre børn, og giver børnene noget de ikke kan få i familien. Men daginstitutionerne bør indrettes, så de tager hensyn til barnets behov for at forblive i de samme genkendelige omgivelser. Man kan derfor med fordel integrere institutionerne på tværs af alder, så vuggestue børn og børnehavebørn fysisk befinder sig samme sted, selvom de vil tilhøre forskellige grupper, og beskæftige sig med forskellige aktiviteter. Daginstitutionerne bør også indrettes i mindre enheder, så barnet har mulighed for at kende de børn det går sammen med og at føle sig tilknyttet. Derudover skal daginstitutionerne indrettes, så børnene har mulighed for masser af tid udendørs, f.eks. ved at de kommer ud af byen og ud i naturen, hvor de får mulighed for masser af bevægelse og fysisk udfoldelse

At give plads til børnene vil også give plads til en række nye typer af fællesskaber: Fællesskaber mellem familier i lokalområdet eller omkring fritidsaktiviteter uden for hjemmet. Hvis langt flere familier var hjemme en større del af dagen, kunne børnene i højere grad lege i gaderne, og fædre og mødre ville have et socialt samvær. Samtidig vil det give plads til en anden ro og fordybelse omkring hverdagssituationer som f.eks. madlavning, hvilket kunne medføre en bevægelse fra fast food til slow food, i takt med at familien kræver sin plads i samfundet tilbage.

I "gamle dage" sagde man, at der skulle en hel landsby til at opdrage et barn, fordi barnet skulle have indsigt i alle de funktioner der var nødvendige for at fællesskabet kunne bestå. Barnet skulle således kende skomageren, slagteren, postmanden osv. Dette står i diametral modsætning til i dag, hvor barnet er sat helt uden for samfundet i sin helt egen enklave, hvor det bliver aktiveret sammen med jævnaldrende. Barnet ser ikke livets gang og deltager ikke i fællesskabets aktiviteter på sine egne præmisser. Selvom det ikke er livet i landsbyen som i "gamle dage" vi skal tilbage til, er der alligevel en del sandhed i det gamle mundheld som er værd at huske på: at vi skal leve sammen med vores børn. Vi skal skabe den plads og tid, der er nødvendig for, at de på egne præmisser kan blive en uundværlig del af fællesskabet.

Forfatter-intro:

Helle Heckmann

Jeg har siden 1987 arbejdet som pædagog og leder i en integreret institution for børn i alderen 1-7 år. Ved siden af mit arbejde har jeg skrevet artikler og bøger om børns udvikling. Bøgerne er blevet oversat til flere sprog, hvorfor jeg også har holdt en række foredrag ved internationale konferencer, bl.a. UNESCO's børnekonference i Brasilien i 2008.

Maria Reumert Gjerding

Jeg har været med til at starte NOAH Modvækst og er desuden mor til to børn. Til daglig fungerer jeg som miljøpolitisk medarbejder for Enhedslistens folketingsgruppe. Jeg har en uddannelse i Miljøplanlægning og International Udvikling fra Roskilde Universitet og har tidligere arbejdet som miljørådgiver i en privat virksomhed.

Anbefalet videre læsning:

Christina Alfthan, Umulige børn styres med en diagnose, Avisen.dk; 3-9-2007.

Mona Samir Sørensen. Små børn skal tidligt i seng – hver eneste dag. Politiken; 10-4-2010.

David Elkin, Much Too Early, "Education Next, a Journal of Opinion and Research", Summer 2001 issue. Hoover Institution, Stanford University, Stanford, CA.

David Elkin, The Hurried Child. Perseus Publishing, 2001

David Elkin, Reinventing Childhood. Modern Learning Press INC, 1998

Helle Heckmann, Barndommens baghave: inspiration til at skabe en hverdag ud fra det lille barns behov. Solspejlet, 2007

Helle Heckmann, "Nøkken – en have for børn", (Ved Jean-Paul Bardou) Rudolf Steiner Børnehaven Nøkken. Pimpegyden, 2003

Barnetro

Elin, 4 år:

Jeg vil ikke begravnes når jeg blir gammel, for jeg klarer ikke å ligge så lenge under jorden uten å puste. Og så er det så ekkelt å få så masse jord i nesa. Da er det nesten bedre å bo på gamle-hjem.

Magne, 7 år:

Hvis du dør, så skaper Gud deg om til jord. Da skjønner du ikke bæret.

Mikkel, 7 år:

I Afrika tror de på Nilsen Mandela.

Hanne, 8 år:

Gud trenger ikke tro på noen han. Han trenger bare tro på seg selv.

Fredrik, 9 år:

En misjonær er en mann med hatt og koffert som leser Bibelen på dørsprekken til folk.

Ingrid Marie, 7 år:

Man kan bli frelst eller helfrelst, det kommer an på hva man gidder.

Hanne, 8 år:

Når man giftet seg i gamle dage, var det fordi staten sa det og presten mente det var best. I dag kan man slenge seg sammen med den ene samboeren etter den andre uten at staten så mye som letter på lokket.

Turid, 7 år:

Når man gifter seg, gir man hverandre at taushetsløfte. Hvis man ikke holder det, blir man skilt, og da må man dele på lamper og knivene, og som regel blir man ikke enige om hvem som skal ha barna. De som ikke blir enige om det, må gå til børsmegler. Han bestemmer at den ene skal ha barna, så får den andre et spisebord ekstra.

WALDORFSEMINARIET I GÖTEBORG

Välkommen att söka till
höstens utbildningar

Vi erbjuder diplomerade deltidstudier till

*förskollärare 0 - 7 år

*klasslärare åk 1 - 8

Ansökningstiden utgår 27 april 2012

Mer information på vår hemsida

www.waldorfseminariet.se

Betraktning av barn i lek

Av Bjørg Lobben Røed

Tre gutter leker sammen ute, en som snart er 4 år, en som akkurat er 3½ år og en som nettopp er blitt tre år. De vil være "brannmann Sam" og skal ha på seg hjelmer som er tre bøtter. To vil ha røde bøtter, den tredje har gul bøtte, men han tar den straks av og sier han har gult hår. Så begynner de å huske. De to største har omsorg for den minste og vil hjelpe ham å huske. De husker ca ½ time og småprater, stadig med omsorg for den minste, ser til at hjelmen hans sitter bra. De husker to på den ene husken og den største sier til den nest største at han må stå på husken for å hjelpe den minste og huske og at han ikke klemmer seg. Småpraten går mens de husker fram og tilbake og de snakker om hjelmene at de sitter på som de skal. Så sier plutselig den mellomste, skal vi gå til store hytta, så løper de og klatrer opp alle tre i hytta. Den største sier til meg at den minste klatrer opp selv. De to har stadig bøtter på hodet. Vi må lukke døra så det ikke blir kaldt sier den største. En ser ut av vinduet og sier hei til han som kikker ut av døra. Så gjør de det mange ganger som en gjemmelek som de går ut og inn av. Tilslutt skal alle tre gjemme seg i hytta, stadig med hjelmer på. "Jeg er brannmann Sam," sier de alle tre. "Hvem banker på døra," sier den største. "Å det var bare Bjørg."

De tramper inne i hytta. "Ikke gjør det," sier den største. Så ser de gjennom sprekken i vegg. Den største sier: "masse blader." Så sier han: "Det begynner å bli veldig kaldt" (det er mai måned og rundt 18 plussgrader). Så sier den mellomste: "Kan du steke maten, så lager vi middag." "To bein til middag," sier den mellomste. Så sier plutselig den mellomste: "Nå gjemte vi den grønne kabrioleten." Så sier den minste: "Jeg så nissen dra til Afrika jeg." Den mellomste: "jeg ser ingenting gjennom vinduet." Den mellomste: "jeg ser kabrioleten." "Nissen skal til Afrika", sier den minste. "Hei Bjørg," sier den minste og får øye på meg. "Du er nissen, da er det nisse der." "Hei på deg lille nisse," sier den største til den minste. Nå har vi spist opp

nisten," sier den mellomste.

Så hopper de ned fra hytta og begynner å klatre i et tre rett ved siden av. "Ikke hopp, det kan være litt farlig for deg," sier den største til den minste. Så sier den mellomste "Gurimalla". Så sier han til de andre to: "si 'gurimalla' når dere hopper". De snakker om hvordan de kan hoppe. De står bak hverandre i kø, nøye med hvem som står bak og foran. De gir hverandre god tid til å hoppe. "Jeg klarte det," sier den største. "Nå må du klatre," sier han til den mellomste. De holder på å klatre og hoppe ca et kvarter mens de prater med hverandre at de klarer å klatre slik og slik og hoppe slik eller sånn.

Plutselig begynner den minste å si: "Nininini, hehehe". Så sier alle tre dette. "Jeg må prøve å gå på kloa," sier den mellomste. "Bare gå," sier den største. "Jeg skal ikke hoppe". "Jeg har lært meg å klatre," sier den minste mens han fortsetter å si ninininihehehehe. "7, 8, 9, 10," teller den mellomste. Den største veileder de andre to hvor de best kan klatre. Så klatrer de ned alle tre og løper avgårde. Den største tar en trillebår og kjører avsted med den, de andre følger etter med hver sin trillebår. De to største bytter trillebår. De setter seg i trillebårene. "Jeg liker å gjøre dette," sier den mellomste og legger seg i trillebåra. Den velter. "Jeg bare prøvde," sier han og drar begge trillebårene etter seg, mens den største må gå på do. Den andre følger etter. Den tredje minste gutten har begynt å plukke løvetann og gir til den mellomste og sier: "Gi det til din mamma". Men den mellomste er opptatt av trillebåren så begynner de og vise hverandre hvordan de kan sitte i trillebåren. "Plukket blomster til deg": sier den minste til meg. Så ringer det en liten bjelle, den største løper bort til meg og sier: "Skal vi spise nå?" Og det skal vi.

Hele denne leken mellom de tre varte ca en time og vel så det.

En liten magisk stund. La de bli mange! La leken få leve i fred!

En balansert veksling mellom frilek og ytre rammer.

Er det nødvendig for en sunn utvikling av kreativitet på den ene side, og trygghet og selvledelse på den andre side?

Eli Jorunn Kleven

I steinerpedagogikk ser vi på leken som barnets verktøy for læring. Gjennom leken skaper barna seg selv; de bearbeider inntrykk og omformer dem til sitt eget. Dette skjer gjennom gjentatte repetisjoner av de samme lekene. De øver på de grunnleggende ferdighetene som gjør at man blir et menneske med alle de evner vi har. Hvilke personer de etterligner påvirker hva som kommer til uttrykk i leken, fordi barna hermer det de ser. Etterligning som pedagogisk verktøy er derfor et viktig prinsipp i steinerpedagogikk.

Når barna har øvet om og om igjen på de grovmotoriske ferdighetene, kommer etter hvert de kreative, skapende kreftene frem. I fire- fem års alderen slår den til for fullt. Nå kan barna gjennom rolleleken skape en situasjon ut fra seg selv. De har så mye erfaring at de kan sette sammen mange brikker til et nytt «bilde». Dette «bildet» blir til gjennom en skapende prosess der flere barn er i samhandling med hverandre. De er i et samspill der de gir og tar, lytter og taler. Dette sosiale samspillet påvirker barnas identitet og utvikling av en god selvfølelse. Samtidig stimuleres den kreative utviklingen, og grunnlaget for den fremtidige kreative skaperevnen etableres. Leken er derfor et viktig øvelsesområde i barndommen. Gjennom den frie leken får barna være sine egne læremestre. Barna trenger tid og muligheter for å kunne

fordype seg i dette skapende elementet. Barna er i en strøm, en «flow» på samme måte som kunstneren, når den er skapende. Utvikling av følelsene er knyttet til leken. Hele følelsesregisteret, avhengig av dagsform, påvirker lekens uttrykk. Barna bearbeider og uttrykker følelser. Leken er som en terapi der barna lærer å takle sine egne reaksjoner ved å gjenskape dem i leken. Ofte gjengir barna vanskelige episoder fra hverdagen. I denne gjenskapelsen tar barna en annen rolle, der de kan være «herre» over situasjonen. Barna eksperter på å finne gode strategier som er lønnsomt for deres mentale utvikling. Forutsetningen er at de får tid og rom for den skapende frie leken.

Den frie leken er barnas arena for å bearbeide og utvikle sitt sosiale og emosjonelle liv. Barna utvikler gradvis sin egen identitet gjennom dette skapende elementet. Men det skapende trenger også en form for å gi innhold. Dersom det skapende får vokse fritt, mister det sin kvalitet. Barna trenger en motsatt pol, som skaper orden og harmoni. Selv klarer ikke barn å skape denne balanserte vekslingen mellom aktivitet og hvile. Barn kan presse seg ganske langt, og å slutte mens leken er god, ser de ingen grunn til. Barn trenger voksne som gir dem denne begrensningen. De voksne skaper gode rytmer, slik at barna kan blomstre i sin kreative utfol-

delse mellom de faste milepælene i løpet av dagen. I barnehagen har vi mange milepæler i løpet av en dag. For eksempel «ryddesangen» forbereder barna på at «nå er det snart mat», og barna kan i god tid øve seg på å avslutte leken. På denne måten lærer barna å lede seg selv over i et annet spor når ryddesangen settes i gang. Uten formaninger tar barna en indre kontroll over sine kreative krefter og leder seg selv inn i en form som må til for å fungere i et fellesskap. Når da alle har falt til ro synges bordverset før maten serveres til fast tid.

Denne indre kontrollen, selvledelse, øves gradvis i løpet av barndommen gjennom gjentatte og faste handlinger. Etter hvert som barn blir eldre kan man gradvis forvente mer av dem ved å presse forsiktig. Barnehagen har mange muligheter for å øve barnas indre kontroll. Å vente på tur, ikke avbryte andre i samtale eller å lytte til eventyr. Interessant har det vært å se hvordan treåringene virkelig kan utvikle en

indre kontroll. Foran pedagogiske aktiviteter kan de forholde seg rolig, lytte og vente på tur. Det gode er å se at barna faller til ro og finner indre kvalitet som gjør at de kan fordype seg i maling eller lytte seg inn i enkle eventyr. Dette er starten på en lang utviklingsvei for finne sin egen ledelse. Slik vil også det kreative blomstre når det er tid for det. Alt til sin tid!

For å underbygge barnas utvikling til et fritt tenkende menneske (de tre første syvårsperiodene, 21 år), bygger steinerpedagogikken på blant annet rytme og frilek. Rytmen i dagen, uken og året virker oppdragende på barna med de gjentakelsene og forutsetningene som ligger i selve rytmen. Rytmens natur er i seg selv oppdragende. Barna faller til ro fordi de vet hva som forventes og hva som kommer. Takten styrker vekst og utvikling, og i mellom blomstrer de kreative kreftene som former barnas individuelle utvikling.

Fortellingen om silke

Fritt etter en gammel, kinesisk legende.

Tekst, dukker og foto ved Anita Berge

For å fortelle dette eventyret trenger du:

Silkekokonger

En kopp varm te

Et lite silkesjal

Eventuelt også:

Et silkeegg, en silkelarve og to silkemøll (tovet eller nålefiltet i ull)

En bordspilldukke som fremstiller prinsesse Xi-Ling-Shi

Et tre (det avbildete treet er nålefiltet, men det kan også være strikket, tovet, sydd...)

En vakker eske til å presentere treet hemmelighet – silkekokongen – i.

- Nei, det var åtte...men det er det syvende eventyret vi skal høre i dag!

Det handler om morbærtreet, og morbærtreet hadde en hemmelighet. Innimellom alle grenene og morbærne fantest det nemlig silkemøll, silkelarver og silkekokonger! Det var det ingen mennesker som visste.

Silkemøllene fløy rundt og la egg i treet. Ut av egget kom det små silkelarver. De spiste av morbærtrees blader for å vokse seg store. Når de var store nok, laget de en kokong og la seg til å sove der. Når de våknet, brøt de seg ut av kokongen og var blitt til nye silkemøll!

Det var kokongen som var den største hemmeligheten. Nå skal du få høre hvorfor, og hvordan menneskene oppdaget den:

Det er mange måter å begynne et eventyr på. Dette begynner jeg slik:

Det var en gang for så lenge siden at det bare fantest syv innsjøer i verden. Hver av de syv innsjøene hadde syv øyer. På hver av de syv øyene vokste det syv trær. Hver av de syv trærne hadde syv greiner. På hver av de syv greinene hang det syv kroker. Fra hver av de syv krokene hang det syv skjorter. Hver av de syv skjortene hadde syv lommer. I hver av de syv lommene var det syv eventyrbøker.

- Kan dere gjette hvor mange eventyr det var i hver bok? (Her vil barna svare "Syv!")

Utenfor keiserens palass lå en hage med mange morbærtrær. Der likte den kinesiske prinsessen, Xi-Ling-Shi å gå lange turer og stelle med de vakre trærne. Men en dag når hun kom inn i hagen hadde silkelarvene vært ekstra sultne. De hadde spist så mange av bladene på ett tre at det så litt trist og visst ut. Prinsessen ble helt bestyrret og løp inn til faren sin:

- Pappa! Det er noe som ødelegger morbærtrærne!

- Hysj barn! Jeg er en opptatt mann, jeg har ikke tid til slikt tull. Du får gå ut i hagen og ikke komme inn og forstyrre meg igjen før du har

funnet ut av hvem det er som ødelegger. Den vesle prinsessen var litt redd for den mektige pappaen sin, så hun turde ikke gjøre annet enn å adlyde. I tre hele dager og tre hele netter satt hun ved treet. Men hun klarte ikke finne ut hvem som spiste av bladene, hun var for liten og treet var for høyt.

Hun ble både kald og trett der hun satt. Heldigvis kom tjenerne stadig med nye kopper med varm, deilig te til henne. Og da den tredje natten ble til dag, og hun var i ferd med å gi opp, synes silkemøllene synd på henne.

- Vi må hjelpe den stakkars prinsessen, sa den ene silkemøllen til den andre. Hun hjelper jo oss med å stelle morbærtrærne.
- Det er jeg enig i, sa den andre. Jeg vet hva vi skal gjøre.

De to silkemøllene hentet en tom silkekokong. Så fløy de over tekoppen til prinsessen og slapp den oppi! Prinsessen ble overrasket når hun tittet oppi teen sin og fikk øye på kokongen. Hun plukket den opp – og da så hun at den var laget av tynne, tynne, kjempesterke tråder!

Prinsessen løp inn og viste oppdagelsen til sin far, keiseren. Han forstod straks hvilken skatt prinsessen hadde funnet, og kommanderte både henne og alle tjenerne til å plukke kokonger og spinne garn av silken. Garnet ble farget i de vakreste farger, og ble til de mykeste, mest skinnende og deilige sjal du kan tenke deg. (På

dette punktet pleier jeg å gå rundt og stryke hvert av barnas ansikt med et silkesjal). Morbærtreet hadde ikke lenger noen hemmelighet, men ble nå stelt bedre med enn noen gang. For selv den dag i dag er morbærtreblader den eneste maten silkelarver vil spise!

Og snipp og snapp og snute – så var eventyret ute...og prinsesse Xi-Ling-Shi sover på silkepute!

Xi-Ling-Shi

Det var en gang et morbærtre med en hemmelighet.

- Silkemøllen bodde bare der.
- Silkemøll med hemmelighet
- Verdens sterkeste tråd

Kinesisk prinsesse, Xi-Ling-Shi

Var ute i hagen med lillesøsteren sin, matet henne med morbær. Pyntet.

Treet oppspist, løp til faren, Keiseren. Opptatt, finn ut av det.

Stelte fint med treet

Satt under treet, dager og netter. Så ingenting.

Tjener laget kopp med te.

Møllen dyttet kokong ned i tekoppen.

Lag silkekokongsmykker!

Barna ble veldig fascinerte av silkekokongene da jeg viste dette lille bordspillet. Heldigvis hadde jeg mange silkekokonger, slik at de kunne få en hver med seg hjem. Å lage silkekokong-smykker er en fin aktivitet i barnehagen!

Dere trenger:

Silkekokonger (nok til hvert barn)

Gulltråd eller annen fin tråd

Silkemaling i forskjellige farger.

Prosessten er veldig enkel: Hell malingen i små skåler. Jobb med ett og ett barn. La barnet dyppe sin kokong oppi den fargen han/hun ønsker. La kokongene tørke til dagen et-

ter. Nå kan det klippes hull på begge sider av kokongen (dette må en voksen gjøre, saksen glipper lett på kokongene), og så kan barnet selv tre gulltråden gjennom.

Silkekokonger kjøpes på nettet: <http://www.etsy.com/shop/WCMercantile>

De er vanligvis pakket dusinvis og koster ikke mye penger.

Anita Berge er førskolelærer og musikkelerer med litt kulturfag attåt. Hun driver Alveslottet Dukketeater og holder kurs og dukketeaterforestillinger i barnehager over hele landet. Hun har også skrevet boken "Dukketeater i barnehagen" (Pedagogisk Forum, 2011). Du kan kontakte Anita på anita@alveslottet.no

Rudolf Steiner barnehagen i Asker

Vi søker en STEINERPEDAGOGISK BARNEHAGELÆRER

til en 100% stilling som AVDELINGSLEDER.

Stillingen gjelder fra 1. aug. 2012, men gjerne med tiltredelse i mai/juni.

Vi er en 3-avdelings barnehage med 48 barn fra 1 til 6 år.

Vi er 13 ansatte og har arbeidet med steinerpedagogikk og antroposofi i Asker i 30 år.

Sammen med flere steinerpedagoger vil du inngå i barnehagens lederteam, og være viktig for barnehagens videre utvikling.

Vi søker en utdannet steinerpedagog/førskolelærer som er engasjert, løsningsorientert, kjærlig og ansvarsfull.

Du må trives med å lede, organisere og motivere andre.

Viktig for oss er fokus på barns trivsel, hvordan skape gode utviklingsprosesser, og personlig utvikling mot selvinnsikt.

Vi har en velfungerende barnehage med god atmosfære, vakre omgivelser og gode og naturlige uteområder.

Vi investerer gjerne i videreutvikling og trivsel hos de ansatte.

Det er en forutsetning at du snakker godt norsk og har en god helse.

Er du nyutdannet eller uten erfaring som avdelingsleder vil opplæring bli gitt.

For ytterligere spørsmål om stillingen er du velkommen til å kontakte oss:
tlf. 66 79 10 05 eller 41 02 60 99.

Søknad med CV sendes til:
Rudolf Steinerbarnehagen i Asker,
Hvalstadlia 3,
1395 Hvalstad.

epost: rs.barnehage.asker@gmail.com, www.steinerbarnehagene.asker.no

Menn oppfordres til å søke. Vi gleder oss til å høre fra deg!

Glimt fra det internationale arbeidet.

Helle Heckmann

Kære pædagoger, bestyrelser, forældre og andre der har interesse i barndomslivet på vores planet.

Jeg har arbejdet som Steinerpædagog i 25 år. De sidste 15 år har jeg rejst verden rundt og besøgt initiativer der kæmper med de stadig større indgreb der sker i barndomslivet. Fortvivlede forældre der ikke ønsker at ofre deres børn til et stadigt mere rigid undervisningssystem der ofte tager sin begyndelse allerede i 2 års alderen. Børn bliver vejret og ofte fundet forkerte i forhold til voksenstandarder og vurderinger.

Fattige familier, enlige mødre, udsatte kulturer har meget ringe mulighed for at følge en indre intuition om at det er muligt at vælge anderledes end hvad staten giver som mulighed, hvis nogen....

Skal steinerpædagogik kun være forbehold de veluddannede, de bedre bemidlet, den der har overskud til at kunne vælge fra og til?

I Latinamerika er der opstået flere og flere initiativer der imod al forventning vælger at gå imod strømmen.

Initiativer i slummen, i udkantsområder, i landsbyer, i storbyerne popper op og forsøger at give børnene en barndom på barnets betingelser.

IKKE LET NÅR DER INGEN STATSLIGE MIDLER gives til sådanne initiativer. Familierne har ofte ringe mulighed for at betale særligt meget, de ansatte får næsten ingen løn og den helt nødvendige bespisning er meget simpel og ofte ikke særlig ernæringsrigtig i forhold til hvad børnene har brug for.

Huslejen er ofte urimelig og alle midler bliver i mange tilfælde brugt til at kunne betale lejen. Uden sted ingen Børnehave.

Hvad kan vi gøre, os der sidder så godt i det. Jo, vi har alle problemer, vi kan alle bruge lidt mere osv., men det har ingen sammenligning med de forhold der eksisterer i Latinamerika og mange andre steder.

Hvordan kan vi hjælpe, hvad kan vi gøre?

Det er ikke let at hjælpe på den rigtige måde. Jeg ser problemerne mange steder hvor hjælp bliver givet, det skaber skævhed i det lokale samfund, mellem institutionerne og går i de forkerte lommer som er bundløse.

Mit forslag er fadderskabsbørnehaver. En hjertebrø mellem en dansk eller norsk børnehave og en latinamerikansk børnehave! Steder der kan berige hinanden på hver sin måde. Et møde hvor vi som skandinaver kan dele vores velfærd og de som kulturrige kan dele deres viden med os.

Mødet er mellem mennesker og kulturer!

Vi bygger bro og udveksler. Penge er nødvendige, det er sikkert helt sikkert, men mødet er lige så vigtigt, at kunne give og modtage på alle planer.

MANGE ANSATTE I BØRNEHAVERNE HAR ALDRIG BESØGT EN ANDEN BØRNEHAVE, TÆNK AT KUNNE FORMIDLE DENNE MULIGHED. FORSTIL JER AT FÅ TEGNINGERNE FRA COSTA RICA og se hvordan en 4-årig tegner der kan sammenlignes med jeres 4årige!

Hvordan med årstidsfester? Kan vi lære noget at dem der bor på den sydlige halvkugle? Har du nogensinde tænkt hvor anderledes det er?...

Mange muligheder. Som en klog sagde, drømmene er kun så store som den der drømmer dem.

Jeg stiller mig gerne til rådighed som formidler, som brobygger.

Hvis I ikke kan overkomme en binding til en børnehave så kan I måske afsætte et fast beløb til hjælp i børnehaver jeg skønner har brug for hjælp til mad, husleje eller lign. En tanke kunne være at i slog jer sammen og lejede mig til at komme og hold oplæg om Børns vilkår i Latinamerika. Jeg tager minimum 4000 kr. for et oplæg som går til rejse, besøg og støtte af de små initiativer i Latinamerika.

Jeres børnehave, forældregruppe eller firma kan vælge at støtte

1. Husleje, mad etc.
2. Kursus for personalet
3. Løn til personalet
4. Jeg vælger ud fra behov til initiativ

Pengene skal betales en gang om året. I kan vælge et engangsbeløb eller binde jer til en

årrække.

Der kan vælges et bestemt initiativ som jeg formidler kontakten til og I derefter selv holder kontakten ved lige med og hvor jeg evt. tager penge med til, når jeg rejser rundt i landet. Banker tager enorme gebyrer og det er usikkert for lokale at hente penge.

Foreløbig er kontoen nr. 8401 1157041.

Husk at mærke det, hjælp til Latinamerika.

Sammenslutningen (det danske steinerbarnehageforbundet) arbejder på at gå sammen med et fond så pengene ikke skal beskattes, men det tager tid.

Jeg rejser næste gang til september og mange initiativer har brug for viden om hjælp for at kunne fortsætte deres arbejde.

Kære venner af børn, gør noget!

En oplevelse

En sen aften efter afslutning af undervisning for 40 pionerer i Cuzco, Peru. Jeg vandrede alene hjem i mørket og kulden gennem slummen og tempoet var rask gang uden skelen til siderne.

Jeg mærkede at jeg blev iagttaget og drejede hovedet. Bagved mig fulgte en dreng på ca. 6 år mig i hurtig gang. Han var møgbeskidt, laset klædt. Bare tæer i bildækssandaler, hullet bukser, et syn der var ynkeligt og hjerteskrærende kl. 22 i småregn og 5 graders varme.

Jeg smilede til ham og han kom straks op på siden af mig. Han havde øjne der strålede som stjerner.

COMO ESTAS, hvordan har du det spurgte jeg, det er normal indgang til samtale på spansk. Rigtig godt, svarede han. OG DE, spurgte han. Jeg var målløs over hans høflige interesse og fine sprog. Godt tak, svarede jeg. HVAD HEDDER DU, spurgte jeg. Formodentlig var det først gang en ukendt havde spurgt ham om hans navn, for glæden over dette spørgsmål fik hele hans ansigt til at lyse op,

FELIX Y USTEDES, Felix. Og De?

Helena, svarede jeg. Hvilket smukt navn, svarede han.

Jeg blev total mundlam, her gik jeg hurtigt igennem de snævre gader, total beredt på overfald og møder denne fattige dreng der har overskud til at syntes at mit navn er smukt..... Vi når til en bro hvorunder der er ubeskriveligt beskidt og slummen er umenneskelig. Felix siger at her skal han ned, jeg ønsker ham god nat og han vender sig om og råber efter mig at det har været den bedste aften i hans liv, og beder mig passe godt på mig selv.....

Den nat sov jeg ikke, men græd for alle de Felix'er der findes som på trods af alle odds bære ridderen i sig og kan hæve sig over de forfærdelige levevilkår verden byder børn.

Kære venner lad historien om Felix varme jeres hjerter. Kærlighed findes overalt. Verden er god.

Hjertelig hilsen Helle Heckmann
helleheckmann@yahoo.dk tlf. 21230772
I er altid velkomne til at kontakte mig.

FØDSELSDAGSEVENTYRET.

Det var engang for lenge siden, ja mer enn 4 år siden. Da bodde ikke Siri nede på jorden, men oppe i himmelen hos skytsengelen sin. Her hadde hun det bra. Hun danset på skyene og lekte med skytsengelen sin.

Men en dag hadde solen laget et lite hull i den ene skyen med strålene sine så den lille jenta kunne se helt ned på jorden. Der så hun en mor og en far som tydelig ventet på en liten baby. Hun så også en liten jente der. De hadde laget små sokker og jakker og hun synes hun kunne se en liten vugge stå der nede. Hun løp til skytsengelen sin og sa: "Kjære skytsengel min, nå har jeg sett ned på jorden og sett en mor og en far som jeg ønsker meg, ja til og med en storesøster så jeg. Kan jeg få komme ned på jorden til dem?"

"Ja det kan du," svarte skytsengelen, "men da må vi først gå gjennom alle himmelens saler."

Skytsengelen tok den lille jenta i hånden. Først gikk de forbi den store, varme solen som ønsket lykke til på ferden, så gikk de

forbi stjernene som drysset stjernestøv i håret på den lille jenta og kilte henne litt på nesen. Tilslutt kom de forbi den store gule månen som lovte å skinne inn gjennom vinduet til den lille jenta om natten. Da de hadde gått enda et stykke, sa skytsengelen, ser du noe nå? Den lille jenta kikket opp på himmelen og sa: "Jeg ser en stor bue som skinner i alle verdens farger."

"Da er det himmelporten du ser," sa skytsengelen. "Kom, skal vi skynde oss dit."

Etter en stund kom de til himmelporten og da sa skytsengelen: "Nå kan jeg ikke følge deg lenger, men du skal legge deg her til å sove og jeg skal passe himmelklærne dine til du kommer tilbake."

Så sovnet den lille jenta og moren kom og bar henne under hjertet sitt i mange dager og i mange netter og en vakker dag, ja på 15. mai for 4 år siden ble det født en liten jente på Nesodden som fikk en mor som het Anne og en far som het Leif og en storesøster som het Ingunn. De synes de hadde fått verdens mest vidunderlige prinsesse og hva skulle den vesle jenta hete? Da fløy skytsengelen gjennom rommet og hvisket: "Siri", og Siri skulle den lille jenta hete.

Og nå sitter Siri her på tronen i Aurora barnehage og er blitt fire år og når man fyller år skal man få en liten gave. Et lite tryllelys skal tennes og alle de gode ønskene våre skal vi gi henne. Så går lyset fra hånd til hånd.

En lokal variasjon over fødselsdagseventyret, fra Aurora Steinerbarnehage

Tanker omkring fødselsdagseventyret i steinerbarnehagene

Björg Lobben Røed

Jeg har arbeidet i over 30 år med steinerpedagogikk. Veien blir til mens man går. I begynnelsen av min "karriere" som steinerpedagog var alt så skråsikkert og riktig. Det var bare sånn, slik var steinerpedagogikken og Antroposofien! Men ettersom årene går og man iakttar grundigere, ser mer, lærer mer og har mange og rike erfaringer med barn, ja, se da blir alt mindre og mindre skråsikkert. Jeg må i hvert fall gå noen runder med meg selv. Spørsmålene blir bare flere og flere, jo mer jeg vet, desto mindre skjønner jeg at jeg ikke vet. Akkurat nå vil jeg skrive ned tanker omkring fødselsdagseventyret. Det har jeg fortalt i mer enn 20 år til så mange barn. Men på et tidspunkt kom den forskrekkelige tanken til meg: "Kan jeg stå inne for det jeg forteller, er det sant for meg"? "Er det riktig å fortelle denne historien til barna osv, osv?" Da snakker jeg om fødselsdagseventyret til Inger Brochman som mange sikkert bruker og elsker. Det er jo en beskrivelse av reinkarnasjonstanken i bilder.

I mitt innerste har jeg alltid synes at reinkarnasjonstanken er logisk. Men jeg kan ikke påberope meg sannheten om dette, hvem kan det? Det handler faktisk om å tro eller akseptere for de fleste av oss. Jeg tenkte om fødselsdagseventyret: "Skal jeg dikte opp noe annet som tar vekk dette aspektet, blir det sannere da?" Kan jeg ikke bare fortelle noe om her og nå, gjøre det enkelt for meg selv, hvis det er enkelt? Men det ble ikke slik. Det ble ikke enklere, men bare fattigere.

Jeg har kommet frem til at fødsels-

dagseventyret er en vakker gave til hvert eneste barn, uansett hva man skulle tro på. Gjennom fødselsdagseventyret har vi mulighet til å nå barnets innerste kjerne, slik at det kan oppleve at det blir elsket, ventet på, beskyttet og at det er helt unikt. Vi kan skape historien slik at det blir sant for barnet og for oss selv. I fødselsdagseventyret kan vi gjennom bilder uttrykke kvaliteter som er viktig for barna å oppdage og oppleve. Disse indre bildene blir ikke usanne.

Hva med barn som er adoptert bort, er mishandlet, har en mor som er voldtatt osv, hvordan kan man så fortelle dette eventyret? Er det ikke da enda mer betydningsfullt med et slikt eventyr?

Da må man skape gjennom egen fortellerkunst. Opplevelsen av vanskelige og vonde ting kan kanskje forløses og forvandles gjennom fødselsdagshistorien. Det kan skapes til et vakkert eventyr om det unike i dette barnet, mulighetene det bærer i seg, motet det har, kraften og viljen til å komme ned på jorden og utrette noe.

Gjennom disse historiene har vi som pedagoger muligheten til å skape en historie om hvert enkelt barn som gjør at de sitter igjen med et bilde som er sant av seg selv: "jeg betyr noe for verden, noen har sett meg!" Det er en flott fødselsdagsgave som vi alle egentlig trenger om vi er små eller store, barn eller voksne. Så bruk Inger Brochmans eventyr eller finn din egen historie! Det viktige er at det er sant for deg selv, bare slik kan det bli sant for barnet. Bevar fødselsdagseventyret i deg selv!

Kalender

juni

22-29 Barnaårens betydelse för livet som vuxen www.skillebyholm.org
Skillebyholm, Järna

juli

29-4 aug. Storytelling as a Healing Art www.nordiskalba.org
Raulandsakademiet albanorge@rgmail.com

juli

30-3 aug. Grunnkurs i steinerpedagogikk www.rshoyskolen.no
Rudolf Steinerskolen, Oslo

august

6-10 Oslokurset www.rshoyskolen.no
Rudolf Steinerskolen, Oslo www.steinerskolen.no

august

6-10 Barnehagekurset www.rshoyskolen.no
Rudolf Steinerskolen, Oslo www.steinerskolen.no

For kurser i Danmark og Sverige:

www.antroposofisk-kalender.dk
www.steinerseminar.dk
www.steiner-seminariet.dk
www.marjattaseminarium.dk
www.steinerhogskolan.se
www.steinerboernehave.dk
www.antroposofi.nu

**Kontaktinformasjon for
steinerbarnehagene
og steinerskolene i Norge fins på
www.steinerskolen.no
www.steinerbarnehagene.no**

Barnaårens betydelse för livet som vuxen
24 - 29 juni 2012 på Skillebyholm, Järna

INITIATIVETS KRAFT

LIVFULL LEK • IDÉRICA INITIATIV • LEKFULT LIV

Initiativkraft förutsätter närvaro, mod och viljekraft.

Barn som leker fritt och livfullt övar sin spirande initiativförmåga.

Barn som skall bestämma allt i vardagslivet som de ännu inte är mogna för (t.ex. kläder, mat, utflykter) tar ut en kraft i förskott, som de behöver senare i livet som "vuxeninitiativkraft".

Vi samtalar och lyssnar till föredrag kring temat. Vi övar eurytmi och berättande. Vi sjunger och musicerar, målar och gör dockspel.

Skillebyholms kultur och natur ger oss inspiration.
Den biodynamiska utbildningsgården i Ytterjärna bjuder på rofylld sommarmiljö och läckra måltider från egna odlingar.

**VÄLKOMNA ALLA FÖRÄLDRAR OCH PEDAGOGER
- ALLA BARN-ENGAGERADE**

Kursledare: Anna Sina Eriksson,
Liselott Karlsson-Selén, Gudrid Malmsten,
Hanna Saugbjerg, Ulrike von Schoultz m.fl.

Kursavgift: 6300kr.
inkl. boende i enkelrum och måltider.
(2000 kr/vecka erbjuds barn så långt det är möjligt.
(Enkelrum boende ger lägre pris.)

Anmälan och information:
Stiftelsen Skillebyholm, 153 91 Järna
Tel.08-551 577 85, vardagar 09.00-12.00
www.skillebyholm.org
info@skillebyholm.org

B ECONOMIQUE

Returadresse:
Årstidsbrevet,
Birkebeinervegen 18,
2618 Lillehammer.

